זה בנה אב כל מקום שנאמר "שה" אינו אלא להוציא את הכלאים? אמר קרא "או" לרבות את הכלאים, האי "או" מיבעי ליה לחלק, דס"ד אמינא עד דשחיט שור ובנו שה ובנו לא מיחייב קמ"ל לחלק: אבנא נפקא, ואבתי מיבעי ליה לכדתניא אילו נאמר שור ושה ובנו הייתי אומר עד שישחוט שור ושה ובנו ת"ל שור או שה, אותו ואת בנו מאי לאו מאו נפקא ליה? לא, מאותו, הניחא לרבנן דמייתר להו "אותו" אלא לחנניה דלא מייתר ליה "אותו", לחלק מנא ליה? לחלק לא צריך קרא דסבר לה כר' יונתן דתניא איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא אביו ואמו, אביו שלא אמו ואמו שלא אביו מנין? ת"ל אביו ואמו קלל: אביו קלל, אמו קלל, דברי ר' יאשיה. ר' יונתן אומר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו עד שיפרוט לך הכתוב יחדו. מאי חנניה ומאי רבנן *דתניא אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים חנניה אומר נוהג בין בזכרים ובין בנקבות. מ"ט דרבנן? דתניא יכול יהא אותו ואת בנו נוהג בין בזכרים ובין בנקבות ודין הוא: חייב כאן וחייב 'באם על הבנים' מה כשחייב 'באם על הבנים' בנקבות ולא בזכרים אף כשחייב כאן בנקבות ולא בזכרים, לא, אם אמרת 'באם על הבנים' שכן לא עשה בה מזומן כשאינו מזומן תאמר באותו ואת בנו שעשה בו מזומן כשאינו מזומן ת"ל "אותו"=א' ולא ב', אחר שחלק הכתוב זכיתי לדין חייב כאן וחייב באם על הבנים מה כשחייב באם על הבנים בנקבות ולא בזכרים אף כשחייב כאן בנקבות ולא בזכרים, ואם נפשך לומר, "בנו"=מי שבנו כרוך אחריו יצא זכר שאין בנו כרוך אחריו. מה 'אם נפשך לומר' וכי תימא "אותו" זכר משמע הרי הוא אומר "בנו"=מי שבנו כרוך אחריו, יצא זכר שאין בנו כרוך אחריו,

ולחנניה

ועוד. קשיא לי עלה דהא דקתני נוהג בכלאים דאמר רבא כו': אינו אלא להוציא את הכלאים. דילפינן כולהו משה כשבים ושה עזים מדלא כתיב שה כשבים ועזים ש"מ דלא מיקרי שה עד שיהו אביו ואמו כבשים או שניהם עזים אבל אחד כבש ואחד עז לא הוי שה: או לרבות את הכלאים. ותפשוט מהכא תרתי קושייתא: לחלק. לחייב על אחד מהם שישחוט או שור ובנו או שה ובנו: בנו. דחד משמע: עד שישחוט שור ושה ובנו. של א' מהם ת"ל שור או וגו': מאי לאו מאו נפקא ליה. וה"ק אילו נאמר שור ושה ולא נאמר או הייתי אומר כו': לא מאותו. נפקא ליה וה"ק אילו נאמר שור ושה ובנו ולא כתיב אותו ה"א עד דשחיט תרי וברי' דחד מינייהו ת"ל אותו ואת בנו חד אב וחד בן אבל "או" לכלאים אתא: הניחא לרבנן. לקמן בעי מאי חנניה ומאי רבנן: כר' יונתן. דאמר אע"ג דלא כתיב "או" כמאן דכתיב "או" דמי וכל היכא דכתיב 'פלוני ופלוני'=או האי או האי משמע: דתניא איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין לי אלא. קלל שניהם, אחד מהם מנין: ת"ל. בסיפיה "אביו ואמו קלל": אביו קלל ואמו קלל. כלומר בתחלת המקרא סמך 'קללה' לאביו ובסוף המקרא סמך 'קללה' לאמו למימרא דאו האי או האי: ר' יונתן אומר. "אביו ואמו" משמע נמי או האי או האי, וסיפיה דקרא לדרשא אחרינא להביא את המקלל לאחר מיתה שחייב: בפני עצמו. כלומר או זה או זה: בנקבות. האם ובנה: ואינו נוהג בזכרים. דאין חוששין לזרע האב ואם שחט זכר מותר לשחוט בנו ובתו: באם על הבנים. שלוח הקן שהוזהר (דברים כב) שלא ליקח שניהם: בנקבות. דכתיב (שם) והאם רובצת ולא האב רובץ: לא עשה בה מזומן. דתניא (לקמן דף קלט:) כי יקרא פרט למזומן כלומר עוף שלו אינו חייב בשילוח: תאמר באותו ואת בנו כו'. והואיל וחמור הוא ינהוג בשניהם: אותו אחד ולא שנים. באחד הוא נוהג ולא בשנים ומעתה שחלק הכתוב וא"א לומר שינהוג בשניהם אלא או בזכרים או בנקבות: זכיתי לדין. מעתה אני רשאי ללמוד מדין הראשון באי זו ינהוג דהשתא ליכא למיפרך תאמר באותו ואת בנו שעשה בו מזומן כשאינו מזומן לפיכך ינהוג בזכרים ולא בנקבות דמאי חומרא היא זו לומר כן מה לי זכרים ומה לי נקבות: ואם נפשך לומר. ולהשיב תשובה על דין זה יש לי טעם אחר הרי הוא אומר בנו משמע שנראה לו כבן: שכרוך. ודבוק תמיד לילך אחריו ודרך הולד להיות כרוך אחר האם: מאי אם נפשך לומר. מה היה לו להשיב על בנין אב הראשון:

ואודא

זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא כלאים. פירש בקונטרס דילפינן כולהו משה כשבים ושה עזים וקשה לפירושו דבמרובה (ב"ק עח.) מסיק דבנין אב דרבא איצטריך לפדיון פטר חמור כדתנן אין פודין לא בעגל ולא בכלאים ופריך התם ולר"א דמתיר בכלאים מפני שהוא שה למאי אתא ומשני לטמא שנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא ודלא כר' יהושע דאי כר' יהושע משה כשבים ושה עזים נפקא משמע בהדיא דבנין אב דרבא לא הוה משה כשבים ושה עזים ונראה דמשה דפסח עביד בנין אב תדע מדמסיק במרובה דלפטר חמור אצטריך בנין אב דרבא ובסוף פ"ק דבכורות (דף יב.) יליף לה משה שה של פסח אבל קשה דמאי שנא דהכא קרי ליה בנין אב ובבכורות עביד ליה ג"ש נאמר כאן שה ונאמר להלן שה ועוד דמאי שנא דנקט רבא כלאים טפי מעגל וחיה טרפה ושחוטה דכולהו מפיק התם משה כדקאמר התם מה להלן פרט לכל השמות הללו וליכא למימר דטרפה ושחוטה נפקא ממשמעותיה דשה ולהו דוקא נקט פרט לכל השמות דה"נ עגל וחיה נקט התם אע"ג דודאי נפקי ממשמעותיה דשה אלא ניחא ליה לכלול סלם יחד דהא פר אפי' שחוט קרוי פר כדאמרי' בפרק הוציאו לו (יומא דף מט:) ושה נמי הוי נמנין עליו אפי' אחר שחיטה אי לאו דכתיב מהיות משה מחיותיה דשה כדאמר התם וטרפה נמי חשיבא שה דמחייב במרובה (דף עז:) במוכר טרפה בד' וה' אע"ג דשה כתיב התם והכי נמי תנא אותו ואת בנו נוהג בטרפה ואפי' ר"ש לא פליג אלא משום דהוית שחיטה שאינה ראויה וע"ק דבאותו ואת בנו ובתשלומי ד' וה' נמעט טרפה מבנין אב וצ"ל דטרפה ושחוטה נפקי מג"ש דשה שה מפסח כדאמר בבכורות (דף יב.) ועגל וחיה ממשמעות דשה וכלאים מבנין אב דרבא דמגזרה שוה לא מסתבר למעוטי כלאים כמו טרפה ושחוטה דאית לן למימר תפדה תפדה ריבה כיון דשה גמור הוא בין דאזלת בתר אב בין דאזלת בתר אם אבל מבנין אב ממעט שפיר דהכי כתיב שה תמים וגו' ומן העזים תקחו דמשמע עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה ומיותר הוא דלגופיה לא איצטריך דמשאר קדשים נפקא דממעטינן כלאים מאו כשב אלא ללמד בעלמא אתי דכל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא כלאים ואע"ג דכתיב נמי בהאי קרא תמים דנפיק משאר קדשים לשום דרשא נכתב והא דלא ממעטינן באותו ואת בנו ובתשלומי ד' וה' טרפה בגזרה שוה דשה שה מפסח אפשר דאינו מופנה והשתא ניחא נמי כי בעי במרובה לר' אליעזר דמתיר בכלאים בנין אב דרבא למאי הלכתא (א) לקדשים ולא קאמר לטרפה ושחוטה דהנהו מגזירה שוה נפקי וא"ת ובמרובה דקאמר ובנין אב דרבא למאי הלכתא אי לקדשים בהדיא כתיב בהו משמע דאי לא כתיב בהו כלאים בהדיא הוה ניחא והא עיקר בנין אב לא אייתר בפסח אלא משום דמקדשים נפקא וי"ל דכן דרך הש"ס שעושה כאילו קים ליה בפסח ממקום אחר וכענין זה יש בריש קדושין (דף ג:) ובפרק נערה (כתובות דף מו:) גבי קדושי הבת לאביה דקאמר וכי תימא נילף מבשת ופגם ואע"ג דבשת ופגם גופיה לא קים לן דהוי דאביה אלא מקדושין בפ' אלו נערות (דף מ: ושם ד"ה דאי)*:

או לרבות את הכלאים. אף על גב דמאו כשב ממעטינן כלאים התם מענין דקרא והכא מענין דקרא כדאמר במרובה (ב"ק עז:) וא"ת והיכי פריך לעיל ואימא במוקדשין אין בחולין לא היכי מצי למימר הכי א"כ אמאי איצטריך או לרבות כלאים דכלאים בקדשים ליכא כדקאמר אי מה כלאים בקדשים לא וי"ל דאי הוה מוקמינן קרא דאותו ואת בנו דוקא במוקדשים א"כ לא הוה דרשינן או לרבות כלאים אלא הוה מוקמינן לדרשא אחריתי: עד שיפרוט לך הכתוב יחדו. וא"ת ולר' יאשיה אמאי כתיב קרא (דברים כב) יחדו בלא תחרוש וי"ל דאיצטריך דה"א דאסור אע"פ שאינם קשורים וכן גבי לבישת כלאים אי לא כתיב יחדו ה"א דאפי' מלבושים אחד של צמר ואחד של פשתים לא ילבש אע"פ שאינם תפורים יחד דמיחדו דרשינן דתוכף תכיפה אחת אינו חבור ור' יונתן לא משום דפרט הכתוב יחדו בהני דריש דהא אצטריך כדפי' אלא מסברא דנפשיה קאמר הכי ולהכי לא קאמר כדרך שפרט לך הכתוב בכלאים כדאמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף כד.) כדרך שפרט לך הכתוב בנבלה: מה כשחייב באם על הבנים בנקבות ולא בזכרים. דאם דקרא משמע ליה דוקא ולא משום שאורחה להיות רובצת מדכתיב (דברים כב) שלח תשלח את האם דה"ל למכתב שלח תשלחנה כיון דכתיב כבר לא תקח האם לכך משמע ליה דוקא: מי שבנו כרוך אחריו. וא"ת א"כ ל"ל דמייתר קרא גבי שלוח הקן נילף ק"ו מאותו ואת בנו שעשה בו מזומן כשאינו מזומן ויש לומר דאי לאו דחזינן בשלוח הקן דאם דוקא לא הוי דרשינן באותו ואת בנו שבנו כרוך אחריו:

ולחנניה

רבינו גרשום

מוסיף על שנין ראשון דאפי' במוקדשין. אי מה קדשים אינו נוהג בכלאים כלומר דאמרינן לענין קדשים שור או כשב פרט לכלאים כל מקום שנאמר שה אינו [אלא] להוציא כלאים ולמה תניא אותו ואת בנו נוהג בכלאים אמר קרא או לרבות הכלאים. לחלק מבנו נפקא כו' כלומר בנו אפי' אחד. כבר לה כר' יונתן כו' כלומר דסבירא ליה דשור ושה בלא או משמע נמי אחד אחד בפני עצמו עד שיפרש לך הכתוב יחדו: דתניא אביו קילל אמו קילל כו' כתיב כי איש איש אשר יקלל את אביו וגו' וכתיב כלומר הרי קללה תכף לאב וקללה תכף לאם ואם מקלל אב בלא אם ואם בלא אב חייב ואם לאו בהא טעם לא היה חייב עד שיקללם יחד: ר' יונתן אמר משמע נמי אחד אחד בפ"ע עד שיפרש לך הכתוב יחדו דכתיב (א) (אביו ואמו קלל) יחדו הכא נמי אי הוה כתיב שור ושה אותו ואת בנו משמע נמי אחד אחד בפ"ע ולא צריך או לחלק. נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים כלומר נוהג באם ואינו נוהג באב. בנקבות ולא בזכרים כלומר דאי נפל אב מעל הבנים אינו חייב. שכן לא עשה מזומן כו' דכתיב כי יקרא קן צפור לפניך בדרך ולא במזומן כגון תרנגולת ואווזים: אותו אחד ולא שנים כלומר באחד נוהג ולא בשנים. וכי תימא אותו זכר

משמע

(א) מלא דפ"ס הוא וצ"ל דכתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו.

ב א מיי' פי"ב מהל' שחיטה הל"א סמג לאוין קמט טוש"ע יו"ד סי' טז סעי' ג ובזכרים נוהג מספק:

כ"מ לה: סנהדרין סו. שבועות כו. [מנחות נב.]

[וע"ע תוס' יומא מג: ד"ה שאני וכו' ולאריכות]

הגהות הב"ח

(ב) תוס' ד"ה זה בנה וכו' למאי הלכתא ולא קאמר כצ"ל ותיבת לקדשים נמחק:

תורה אור

ויקרא כב

אשר יקלל אביו ואמו כו' כ ג

ב"ק עז.

בכורות מט

מבנה

(מעקב) ⏢

תשובות

⏥ קושיות

"מבעי ליה"

נושא

או"ב - אם

נוהג גם בזכרים

(אבות) = מח' תנאים

(חנניה ורבנן)